

Má pravdu ten, kdo má nejvíce lajků?

„Kdykoliv se ocitnete na straně většiny, je na čase se zastavit a zamyslet.“

– Mark Twain

Facebook je skvělým nástrojem na získávání popularity. Nenajde se význačný politik, který by se nějakým způsobem neprezentoval na sociálních sítích, především aby získal voliče na svoji stranu. Narozdíl od minulosti mají lidé místo „klasického“ tisku zdarma přístup k alternativním zdrojům, kde je ale často zároveň větší riziko nepravdivých zpráv. Navíc je svět díky internetu a sociálním médiím mnohem propojenější a zprávy se šíří rychleji a s celosvětovým dosahem. S tímto je například spjatý problém „fake news“, protože zpráv je nepřehledné množství a těžko se ověřují. Tohle všechno se podílí na tom, že pravda je dnes ještě vzácnější a méně samozřejmou součástí veřejného života.

Na Facebooku si velmi často pod kontroverznějšími příspěvky všímám probíhajících debat, které ale podle mého pozorování zpravidla nevedou k úspěšné výměně názorů, ale jen se zde obě strany utvrzují ve svých již přesvědčeních, se kterými do debaty přišly. Snad se tak děje kvůli anonymitě a chybějící otevřenosti. Dalo by se říct, že na tomhle jevu vidíme jak neustálý kontakt s ostatními skrz sociální síť paradoxně společnost rozděluje - vznikají „sociální bubliny“ a lidé se rozdělují do protilehlých táborů podle toho, jaké hledisko zastávají. Popisované debaty se nejčastěji objevují pod příspěvky týkajícími se politického dění, a to je také důvod, proč bych se otázkou „Má pravdu ten, kdo má nejvíce lajků?“ chtěla zabývat právě v kontextu současného trendu v politice, který se k rozsáhlému užívání sociálních médií velmi blízce váže: Budu zde rozvíjet aktuální výskyt a dopad rozvoje populismu na politiku.

Populismus byl pojmenován již ve starověkém Římě. Tehdy byli populisté schopnými řečníky, kterým veřejnost naslouchala. V malé obměně je to v současnosti oblíbený politik, který je obratný v rétorice a prezentuje svůj program a vizi, za kterými si po zvolení stojí a plní je. Ovšem slovo „populista“ je v nynější době obvykle vnímán jako výraz pejorativní, protože v mnohých případech popisuje člověka, který oslovuje publikum tématem a postojem, na které slyší (například uprchlická krize a Islám) a je schopen toto téma měnit podle situace. Jako termín v politice se populismus používá pro politické strany či zástupce, o kterých „můžeme říct, že jim jde o úspěch ve volbách, než o naplnění konkrétní dlouhodobé politické vize.“¹ Co myslíme populismem dnes, je strategie, která se „v posledních letech stala jedním z klíčových konceptů politiky. (...)“

1

https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-populismus-martin-mejstrik-trump-wilders-le-penova-p63-/zahranicni.aspx?c=A170223_153208_zahranicni_ert; přístup 31. 10. 2017

Nová „vlna“ evropského populismu nebyla pouhou reakcí na ekonomickou krizi, ale byla rovněž podpořena úpadkem tradičních politických stran a jejich schopnosti nabídnout voličům atraktivní program.”²

Protože je vzhledem k otázce velmi důležité, jak chápeme pravdu v kontextu této eseje, chci upřesnit moji interpretaci. Podle mého názoru „ten kdo má skutečnou pravdu“ (skutečnou myslím nezávislou na popularitě) značí veřejnou osobu, která je k veřejnosti upřímná a snaží se za všech okolností vykonávat svoje povinnosti a závazky s nejlepším svědomím, schopnostmi a nezištně. Na druhou stranu „ten kdo má nejvíce lajků“ nemusí být nutně důvěryhodná a způsobilá osoba, její popularita se může odvíjet od nejrůznějších jiných kritérií. Proto si myslím, že „ten kdo má pravdu“ je v tomto kontextu osoba, která si podporu a důvěru občanů zaslouží. Tudiž pravda v zadání eseje se podle mé interpretace nevztahuje úplně doslova k pravdě, jak ji vnímáme běžně. Otázka by se tedy dala přeformulovat jako „Musíme nutně věřit tomu, kdo má nejvíce lajků?“

Můžeme vidět na nespočtu příkladů v současnosti i historii, že popularita se s pravdou nemusí slučovat - v případech, kdy politici hlásají populární názory navzdory často velmi rozdílné realitě. Člověku se vybaví aktuální uprchlická krize a zveličování jejího dopadu v České republice, kde je počet přijatých uprchlíků opravdu minimální a mezi nejnižšími v Evropské unii (v roce 2016 bylo žádostí o mezinárodní ochranu v ČR 1475, z čehož velkou část žadatelů tvoří standardní příliv imigrantů z východní Evropy)³. Dalším příkladem je globální oteplování, které navzdory důkazům podaným vědou stále bývá některými politiky odmítáno jako pouhý výmysl. V obou případech pracují politici se strachem občanů, kteří jim jako přirozeným autoritám věří (i když tato důvěra bývá značně otřesena právě podobným častým zkreslováním faktů ze strany vládnoucích osob). V případě uprchlické krize je skutečnost několikanásobně zveličována a spojována s případnou hrozbou terorismu, o kterém slyšíme z médií ze Západu. U globálního oteplování zase lidé chtějí raději ignorovat nepříjemnou a katastrofickou skutečnost, protože realita je moc děsivá na přijetí a je tedy jednodušší předstírat, že se nic neděje. S těmito a podobnými tvrzeními je nutně spojen relativně nový pojem „fake news“, tedy „alternativní fakta“ nebo jednoduše řečeno polopravdy a lži. Co to znamená - někteří, převážně populističtí - politici vydávají neověřená nebo dokonce vymyšlená tvrzení za pravdu.

Jakou roli tedy hrají v současném populismu sociální sítě a globální média? Populisté se prezentují jako ochránci „lidu“, který je utlačován „elitami“. Snaží se přesvědčit

---

² Michal Kubát, Martin Mejstřík, Jiří Kocian: *Populismus v časech krize*. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, Praha 2016. ISBN:978-80-246-3439-5

³ <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2016.aspx>; přístup 31. 10. 2017

potenciální voliče, že společnost nefunguje a obvykle přichází se spásným řešením, které umí dobře prodat - respektive prezentují svoje hnutí jako něco nového a odlišného od klasických zavedených stran, liší se od většinové společnosti⁴, na což lidé často reagují. Vliv médií na politický život a obrovský příval jednoduchých obrazových (hlavně televizních) informací, stejně jako internet a sociální média jsou „spojeny s rizikem šíření útržkovitosti vědění a ztráty souvislosti“. Tímto se běžný občan stává „pasivní součástí nikoliv veřejného, nýbrž masového mínění“ a také snadnějším cílem pro populistická uskupení.⁵

V nepříliš dávné minulosti naší země psal o podobném jevu Václav Havel ve své eseji *Moc bezmocných*. Pojmenovává zde věci pravými jmény a dává člověku náhled na to, jak skutečně fungoval komunistický režim. Komunistická ideologie je paralelou pro novodobé problémy týkající se masových médií - zkresluje a přetváří fakta i původní socialistickou teorii do reality „post-totalitního režimu“. Havel píše: „Ideologie – jako onen ‚alibistický‘ most mezi systémem a člověkem – zakrývá propast mezi intencemi systému a intencemi života; předstírá, že nároky systému vyplývají z potřeb života; je to jakýsi svět ‚zdání‘, který je vydáván za skutečnost.“⁶

Jak vyplývá z *Moci bezmocných*, velkými pomocníky komunistického režimu byli strach a lhostejnost. Jako zelinář v Havlově eseji vyvěšovali lidé podobná hesla: „Proletáři všech zemí, spojte se!“, která ale jim samotným nic neříkala kromě toho, že jsou pro ně jakousi zárukou bezpečí před donašeci a nepřímou formou přiznání konformity. Vyskytovali se ale i lidé, kterých bylo málo, ale otevřeně se proti systému stavěli (například Charta 77). Takovéto uspořádání společnosti najdeme ve všech možných společenských jevech zahrnujících někoho majícího moc nad jiným. Pro lepší ilustraci popíšu standardní případ šikany. Vyskytuje se jeden nebo pár agresorů (ti, kteří mají moc), oběť a případní její zastánci (ti, kteří se bouří proti systému) a poté tzv. mlčící většina (lidé, kteří se přizpůsobí a poddají se lhostejnosti). Podobné uspořádání vidíme i mezi dnešními českými občany. Jsou zde ti, kteří se zajímají o politické a společenské dění, kriticky se nad ním zamýšlí a případně se aktivně zapojují do demonstrací či jinak se angažují ve veřejném životě. Dále jsou tu populističtí lídři, kteří sledují vlastní zájmy a mají moc, Nakonec je zde většina populace, která buď jde s proudem a nehledá pravdu nebo třeba ani nejde k volbám, protože rezignovala a nemyslí si, že může cokoliv změnit k lepšímu.

---

⁴ https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-populismus-martin-mejstrik-trump-wilders-le-penova-p63-/zahranicni.aspx?c=A170223_153208_zahranicni_ert; přístup 31. 10. 2017

⁵ Michal Kubát, Martin Mejstřík, Jiří Kocian: *Populismus v časech krize* (str. 20) Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, Praha 2016. ISBN:978-80-246-3439-5

⁶ Václav Havel: *Moc bezmocných* (http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=eseje&val=2_eseje.html&typ=html); přístup 31. 10. 2017)

Je jedna doba ale opravdu lepší než jiná? Nebo je to, jak psal Orwell: „Každá revoluce končí tehdy, když se nová prasata dostanou ke korytům“? Neoddiskutovatelným faktem zůstává, že různé režimy poskytují občanům různou míru svobody. Ovšem pokaždé se vyskytnou problémy, které se s různými vládními systémy jen obměňují. To podle mě ale neznamená, že bychom se měli vzdát a přestat hledat řešení. Naopak, mělo by nás to podpořit, abychom se snažili vytvořit lepší demokracii, protože ta nám poskytuje největší prostor pro diskuzi, možnost pro hledání pravdy a pro změny k lepšímu. Máme dnes možnost něco dělat a dělat to dobře a smysluplně, ale jsme tak zhýčkaní dostatkem nebo jsme snad rezignovali a propadli lhostejnosti, že, jak to vystihnul Karel Kryl „Brbláme spolu u piva, jak brblali jsme vždycky“.

Minulost je zde pro nás, abychom se poučili a naučili se vážit si demokracie jako těžce získaného výtvarného, kterým opravdu je. Poskytuje nám paralely a snad i nabízí řešení k problémům současnosti a dává nám naději na svobodnou budoucnost, kde bude pravda převládat nad lží. Zakončila bych tedy svoji esej tímto citátem:

„Lhostejnost k druhým a lhostejnost k osudu celku je přesně tím, co otevírá dveře zlu.“

- Václav Havel

Amálie Vystavělová

28. 12. 2000

The English College in Prague